

POL-30 Virkkunen Helena(UM)

12.02.2016

PYYDETÄÄN VAITELIAISUUTTA
Vaiteliaisuuspyyntö, kunnes asiasta
neuvoston päätös.

Neuvoston päätös asiasta tehty 25.2.,
vaiteliaisuuspyyntö päättynyt 26.2.

Asia

**EU/YUTP/EDUSKUNNALLE TIEDOTTAMINEN/Valko-Venäjään kohdistettujen rajoittavien
toimenpiteiden muuttaminen**

Kokous

U/E/UTP-tunnus

UTP 3/2011 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Valko-Venäjästä on tarkoitus antaa päätelmät ulkoasianneuvostossa 15.2.2016 ja niihin sisältynee päätös rajoittavista toimenpiteistä. Ulkoasianneuvostossa päätettäneen, että Valko-Venäjään kohdistetut rajoittavat toimenpiteet lakkautetaan niiltä osin kuin niiden soveltaminen 30.10.2015 tehdyllä neuvoston päätöksellä keskeytettiin neljäksi kuukaudeksi 29.2.2016 asti. Näin olleen rajoittavat toimenpiteet poistettaneen 170 henkilön ja kolmen yhteisön osalta. Rajoittavia toimenpiteitä jatkettaneen edelleen neljän henkilön osalta. Säädöksissä asetetut vientikiellot aseiden ja kansallisiin tukahduttamistoimiin soveltuvien välineiden osalta jäisivät voimaan.

Ulkoasianneuvoston päätöksen jälkeen neuvoston ulkosuhdeneuvoston työryhmä aloittaa säädösehdotusten käsittelyn. Tarkoitus on valmistella säädökset nopealla aikataululla. Nykyisten säädösten voimassaolo päättyy 29.2.2016, mitä ennen neuvoston päätös on annettava.

Suomen kanta

Suomi tukee EU:n yhteistä pakotepolitiikkaa. Suomi kannattaa linjausta, jonka mukaan Valko-Venäjään kohdistetut rajoittavat toimenpiteet poistetaan siltä osin, kun niiden soveltaminen keskeytettiin neuvoston päätöksellä 29.10.2015.

Suomi pitää tärkeänä, että aktivoitua vuoropuhelua Valko-Venäjän kanssa jatketaan. Kannatamme asteittaisia myönteisiä askeleita Valko-Venäjän suuntaan. EU:n on syytä huomioida poliittisten vankien vapauttamiset, maan rauhallisesti sujuneet presidentinvaalit ja Valko-Venäjän rakentava rooli Ukrainan konfliktin ratkaisupyrkimyksissä.

On tärkeää, että EU reagoi myönteiseen kehityskulkuun. Ehdotettu neuvoston päätös mahdollistaisi yhteistyön syventämisen, ml. ihmisoikeuksissa ja edistäisi Valko-Venäjän rakentavaa roolia Itämeren alueen ympäristössä.

Suomen näkemyksen mukaan Valko-Venäjän tulee edelleen toimeenpanna merkittäviä uudistuksia, jotta edellytykset vapaille ja oikeudenmukaisille vaaleille täyttyvät. Valko-Venäjän ihmisoikeustilanteessa on edelleen vakavia puutteita (ml. kuolemanrangaistus ja sananvapauden rajoitukset), mikä on osaltaan huomioitava yhteistyössä edettäessä.

Pääasiallinen sisältö

Tausta

EU on kohdistanut rajoittavia toimenpiteitä eli pakotteita Valko-Venäjään vuodesta 2004 lähtien, jolloin asetettiin ensimmäiset tiettyjä valkovenäläisiä virkamiehiä koskevat matkustusrajoitteet. Vuoden 2006 vaalien jälkeen pakotteita kiristettiin ja otettiin käyttöön finanssipakotteet, eli listattujen henkilöiden ja yhteisöjen varojen jäädyttäminen.

Pakotteiden soveltaminen keskeytettiin vuonna 2008 Valko-Venäjän viranomaisten kanssa käytävän vuoropuhelun kannustamiseksi, mutta pakotteet otettiin uudelleen käyttöön vuoden 2010 vaaleihin liittyvien tukahduttamistoimien johdosta. Tammikuussa 2012 ulkoasiainneuvosto päätti laajentaa niitä kriteereitä, joiden perusteella henkilöitä ja yhteisöjä voidaan lisätä matkustusrajoitusten ja varojen jäädyttämisen piiriin. Laajennettujen kriteerien perusteella pakotteita voidaan kohdistaa yleisesti sellaisiin henkilöihin ja yhteisöihin, jotka ovat vastuussa Valko-Venäjällä tapahtuvista ihmisoikeusloukkauksista, kansalaisyhteiskunnan tai opposition tukahduttamistoimista, sekä niihin, jotka taloudellisesti tukevat Lukashenkan hallintoa tai hyötyvät siitä.

Voimassa olevat pakotteet perustuvat neuvoston päätökseen 2012/642/YUTP ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 765/2006 myöhemmin tehtyine muutoksineen. Rajoittavien toimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden ja yhteisöjen varat on jäädytettävä ja heille on kiellettyä luovuttaa varoja tai taloudellisia resursseja. Lisäksi listattujen henkilöiden maahantulo ja kauttakulku tulee estää. Rajoittavien toimenpiteiden kohteena Valko-Venäjällä on ollut 174 henkilöä ja kolme yhteisöä. Säädöksillä on myös asetettu vientikielto aseiden ja kansallisiin tukahduttamistoimiin soveltuvien välineiden osalta, joihin liittyvän teknisen avun, palveluiden ja rahoituksen tarjoaminen on niin ikään kiellettyä.

Neuvoston 30.10.2015 voimaan tulleella päätöksellä (YUTP) 2015/1957 rajoittavien toimenpiteiden voimassaoloa jatkettiin 29.2.2016 asti. Samalla henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvat rajoittavat toimenpiteet keskeytettiin neljää henkilöä lukuun ottamatta, joiden epäillään olevan yhteydessä selvittämättömiin henkilöiden katoamisiin Valko-Venäjällä. Ne henkilöt ja yhteisöt, joiden osalta pakotteiden soveltaminen on keskeytetty, on lueteltu päätöksen liitteessä II ja neuvoston asetuksen (EU) 2015/1948 liitteessä.

Vientikiellot aseiden ja kansallisiin tukahduttamistoimiin soveltuvien välineiden osalta jäivät voimaan.

Valko-Venäjän tilanne

Valko-Venäjä otti syksyllä 2015 EU:n toivomia edistysaskeleita. Presidentti Aleksander Lukashenka vapautti elokuussa viimeiset poliittiset vangit. Vapautettuja on kuusi, mukaan lukien entinen presidenttiehdokas Mihail Statkevitch. EU oli pitkään vaatinut vapauttamista yhtenä edellytyksenä suhteiden lämmittämiseksi. EU:n ja Valko-Venäjän välisissä suhteissa on meneillään varovainen lähtäminen, mikä näkyy esimerkiksi lisääntyneenä vierailuvaihtona ja käytännönläheisten hankkeiden käynnistämisenä. Lokakuussa pidetyt presidentinvaalit sujuivat rauhallisessa ilmapiirissä, mikä oli parannus edellisiin vaaleihin nähden. Vuoden 2010 presidentinvaalien jälkeiset mielenosoitukset tukahdutettiin väkivaltaisesti. Uudistuksia on edelleen tehtävä, jotta maa täyttäisi Etyjin/Odihrin velvoitteet demokraattisista vaaleista. Valko-Venäjällä pidetään parlamenttivaalit syyskuussa 2016.

Keskustelu EU:n pakotteiden purkamisesta alkoi epävirallisessa ulkoasianneuvostossa syyskuun alussa. Lokakuussa EU päätti jatkaa Valko-Venäjään kohdistettuja rajoittavia toimenpiteitä 29.2.2016 asti. Samalla rajoittavien toimenpiteiden täytäntöönpano keskeytettiin 170 henkilön ja kolmen yhteisön osalta neuvoston päätöksen voimassaolon ajan. Rajoittavia toimenpiteitä kohdistetaan edelleen neljään henkilöön, joiden katsotaan olleen osallisina selvittämättömiin henkilöiden katoamisiin. Niin ikään Valko-Venäjää kohtaan asetetut asevientikiellot jäivät voimaan. EU:n lokakuinen pakotepäätös mahdollisti mm. presidentinvaalien kattavamman analyysin ja rajoittavien toimenpiteiden uudelleenarvioinnin. Neuvoston päätös pakotteiden jatkamisesta, mutta valtaosan suspendoinnista umpeutuu 29.2.2016, mihin mennessä EU:n tulee päättää pakotteiden kohtalosta.

EU:n myönteisellä reaktiolla eli valtaosan pakotteiden toimeenpanon keskeyttämisellä pyrittiin rohkaisemaan Valko-Venäjää tarkastelemaan politiikkaansa myös laajemmin. Venäjän pettymykseksi Valko-Venäjä ei ole asettunut tukemaan Venäjän toimia Ukrainassa. Valko-Venäjällä on ollut rakentava rooli Ukrainan konfliktin ratkaisupyrkimyksissä maan tarjotessa puitteet Minskin sopimuksen kolmikantaryhmän tapaamisille, mistä se on saanut kiitosta mm. EU:lta. Maan yleinen demokratia- ja ihmisoikeustilanne jatkuu heikkona. Valko-Venäjän demokratia- ja ihmisoikeustilanteen ei odoteta paranevan nopeasti, mutta pieniä askeleita oikeaan suuntaan on otettu ja näitä tulee rohkaista jatkossakin.

Valko-Venäjän istuva presidentti Lukashenka valittiin 11.10. presidentinvaaleissa ennako-odotusten mukaisesti viidennelle kaudelleen. Etyjin/Odihrin lopullinen raportti lokakuun presidentinvaaleista julkaistiin 28.1.2016. Raportti vahvistaa lokakuussa annetun alustavan raportin arvion. Vaalit eivät täyttäneet kansainvälisiä kriteereitä vapaista ja oikeudenmukaisista vaaleista (mm. vaalilait, äänten laskenta ja taulukointi). Kampanja ja vaalit sujuivat kuitenkin rauhallisessa ilmapiirissä ja väkivallalta välttyttiin. Tietyt parannukset ja tervetulleeksi toivottava asenne Etyjin vaalitarkkailumissiota kohtaan huomioitiin. Odihrin lopullinen raportti antaa yhteensä 13 ensisijaista suositusta ja 17 muuta suositusta tuodakseen Valko-Venäjän lainsäädännön kansainvälisten velvoitteiden ja standardien tasolle demokraattisten vaalien osalta. Odihrin suositukset sisältävät mm. ehdotuksia muutoksiksi vaalilainsäädäntöön vaalien integriteetin ja läpinäkyvyyden takaamiseksi, ml. liittyen vaalikomissioiden kokoonpanoon ja äänten laskentaan. Raportissa suositetaan parannuksia koskien myös äänestäjien rekisteröintiä, ennakkoäänestystä, vaalitulosten julkistamista ja valitusprosesseja.

Valko-Venäjä on tehnyt yhteistyötä ODIHR:in kanssa. Odihrin johtaja Link vieraili Minskissä raportin tiimoilta sen ilmestyttyä. Link tapasi mm. Valko-Venäjän ulkoministeri Vladimir Makein, joka vahvisti Valko-Venäjän haluavan jatkaa rakentavaa vuoropuhelua Etyjin/Odihrin kanssa. Makein mukaan Valko-Venäjällä on valmius tehdä

yhteistyötä Etyjin instituutioiden kanssa Odihrin raportin ja sen suositusten pohjalta, Valko-Venäjän Etyj-velvoitteiden mukaisesti. Valkovenäläiset vaikuttivat olevan kiinnostuneita toimeenpanemaan muutoksia, jotka toisivat Valko-Venäjän lähemmäksi kansainvälisiä standardeja. Kaikkia uudistuksia ei kuitenkaan valkovenäläisten mukaan ehditä tekemään syyskuun 2016 parlamenttivaaleihin mennessä. Osapuolet keskustelevat raportista asiantuntijatasolla lähiaikoina. Odihr korostaa, että vaalilainsäädännön lisäksi Valko-Venäjän on muutettava ilmaisunvapautta, lehdistönvapautta ja kokoontumisvapautta rajoittavaa lainsäädäntöään. Valko-Venäjän Etyj-toimisto suljettiin vuonna 2010 Valko-Venäjän estettyä sen mandaatin jatkon.

Suomen ja Latvian ulkoministerit isännöivät Brysselissä 14.12.2015 ulkoasiainneuvoston yhteydessä epävirallisen Valko-Venäjä-aiheisen aamiaistapaamisen kaikille EU:n ulkoministereille ja Valko-Venäjän ulkoministeri Makeille. Suomen aloite sai laajalti kiitosta. Tapaamisessa vaihdettiin avoimesti näkemyksiä. EU-maat antoivat tunnustusta Valko-Venäjän toimille (ml. EU:n ja Valko-Venäjän välisen ihmisoikeusdialogin uudelleen aloittaminen ja Valko-Venäjän osallistuminen YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmalliseen määräaikaistarkasteluun), mutta samalla myönteisen kehityksen edellytettiin jatkuvan. Valko-Venäjän tilanne on edelleen herkkä, mutta ihmisoikeuksissa ja oikeusvaltiokysymyksissä voidaan toimia. Valko-Venäjän tavoitteena on edetä pienin askelin.

Valko-Venäjällä on valmius keskustella ja edetä ihmisoikeuksissa, samoin sitoutuminen reformeihin on myönteinen kehityskulku. Kuolemanrangaistuksen poistaminen voisi avata tien esim. jäsenyyteen Euroopan neuvostossa. Valko-Venäjä tarvitsee tukea uudistusten toteuttamisessa ja maailman kauppajärjestö WTO:hon liittymisessä. EU:n tulee tukea Valko-Venäjän edistymistä kansainvälisen valuuttarahasto IMF:n kanssa. Valko-Venäjän ja IMF:n väliset neuvottelut on saatu lähes päätökseen. Valko-Venäjä on todennut toimeenpaneuvansa ihmisoikeuksien toimintasuunnitelmaansa, maa aikoo järjestää EN:n ja UNDP:n tukemana tapahtumia kuolemanrangaistuksesta ja toivottaa tervetulleeksi EU:n ihmisoikeuksien erityisedustajan maahan. Seuraavaa ihmisoikeusdialogia valmistellaan. Positiivisista muutoksista huolimatta Valko-Venäjän demokratia- ja ihmisoikeustilanne jatkuu vielä heikkona. Maan tulee tehdä uudistuksia demokratian periaatteiden, oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi, ml. kuolemanrangaistuksesta luopuminen. Samoin kokoontumis- ja sananvapautta rajoitetaan edelleen. Poliittisten vankien oikeuksia ei ole vielä palautettu.

EU:lla on nyt mahdollisuus kehittää suhdetta Valko-Venäjään. EU jatkaa tammikuussa 2015 EU:ssa hyväksytyjen toimenpiteiden luettelon toimeenpanoa. Käytännönläheisen yhteistyön lisääminen eri sektoreilla etenee. EU voisi mm. lisätä vierailuvaihtoa, edistää viisumihelpotuksia sekä avata lainanhakumahdollisuuden IMF:ään, EBRD:hen ja EIB:hen. EU:n viisumihelpotusneuvottelut Valko-Venäjän kanssa ovat loppuvaiheessa. Suomi on tukenut viisumihelpotus- ja takaisinottosopimusten (*Visa facilitation and readmission agreements*, VFA) toimeenpanoa. Suomi liittyi keväällä 2015 EU:n ja Valko-Venäjän liikkuvuuskumppanuuteen (*Mobility Partnership*). Suomi on korostanut, että on tärkeää tukea itäisten kumppanien suvereniteettia ja vapautta tehdä omat valintansa. EU on päättänyt kaksinkertaistaa taloudellisen tukensa Valko-Venäjälle vuonna 2016 tavoitteena kasvattaa maan kapasiteettia (*capacity building*). Yhteistyön pääsektoreiksi on määritelty mm. alueellinen kehitys, pienet ja keskisuuret yritykset, liikkuvuus ja muuttoliike ja taloudellisten projektien tekninen tuki.

Valko-Venäjä on yksi itäisen kumppanuuden kuudesta maasta. Uudistetun naapuruuspolitiikan (*European Neighbourhood Policy*, ENP) periaatteet tarjoavat mahdollisuuden kehittää rätätöityä yhteistyötä kaikkien kumppanien kanssa. On tärkeä

pitää kaikki kuusi maata edelleen mukana. Eri kumppanimaiden kanssa yhteistyötä voidaan tiivistää ja muokata entistä paremmin kumppanimaiden omien valmiuksien ja tavoitteiden mukaisesti. Valko-Venäjän jäsenyys Euraasian talousliitossa asettaa yhteistyölle EU:n kanssa omat haasteensa. EU:n ja Ukrainan välisen assosiaatiosopimuksen vapaakauppaosio (*Deep and Comprehensive Free Trade Area, DFCTA*) astui täysimääräisesti voimaan vuoden 2016 alusta ja johti Venäjän asettamiin uusiin kaupan rajoitteisiin Ukrainaa kohtaan. Valko-Venäjä ei ole Euraasian talousliiton jäsenenä liittynyt Venäjän Ukrainan vastaisiin rajoitteisiin.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

UM/OIK-10, Pekka Kosonen, p. 0295 351 324
UM/ITÄ-20, Inkeri Virtanen, p.0295 351 732

EUTORI-tunnus

EU/2016/0081

Liitteet**Viite**

Asiasanat
Hoitaa

Tiedoksi
